



הכנסת

מרכז המחקר והמידע

נתונים על הכשרות מקצועיות שניתנות על-ידי המדינה לדורשי עבודה

י"ג בחשוון תשע"ז

14 בנובמבר 2016

כתיבה: אוריאנה אלמסי

אישור: שלי לוי, ראשת צוות

הכנסת, מרכז המחקר והמידע

קריית בן-גוריון, ירושלים 91950

טל': 02 - 6408240/1

פקס: 02 - 6496103

www.knesset.gov.il/mmm

מסמך זה נכתב לבקשת יו"ר ועדת העבודה והרווחה והבריאות של הכנסת, חה"כ אלי אלאלוף, ובו נתונים על הכשרות מקצועיות שמעניקה המדינה לדורשי עבודה.

1. מבוא

ביולי 2016 הועבר תחום התעסוקה ממשד הכלכלה והתעשייה למשרד הרווחה והשירותים החברתיים, שממועד זה נקרא משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים. במסגרת זו הועברו למשרד: שירות התעסוקה; האגף להכשרה מקצועית ופיתוח כח-אדם (להלן: האגף להכשרה מקצועית); והממונה על התעסוקה, הפועל מכוח החלטת ממשלה לשינוי מבנה הרגולציה בתחום התעסוקה מיולי 2010,¹ לרבות הפעילות לקידום אוכלוסיות יעד בשוק העבודה.²

האגף להכשרה מקצועית במשרד העבודה, הרווחה ושירותים חברתיים, נועד להביא לפיתוח ההון האנושי תוך זיקה לפעילות ולצמיחה הכלכלית במשק על-ידי בניית תשתית כוח-אדם מקצועי וטכנולוגי מעודכן המותאם למשק ולתעשייה בישראל. כמו כן הוא פועל להביא לצמצום הפערים הכלכליים והחברתיים במשק על-ידי הגדלת שיעור ההשתתפות בכוח העבודה ושיעור התעסוקה, בדגש על קידום של קבוצות בעלות שיעור השתתפות נמוך בשוק העבודה והידוק שיתוף הפעולה והקשר עם מעסיקים והאיגודים המקצועיים בתהליכי ההכשרה ובשילוב התלמידים בתעסוקה.³ האגף להכשרה מקצועית פועל גם להכשרת נוער נושר ממסגרות החינוך ולפיקוח והסדרת שוק ההדרכה במקצועות שונים, ולהכשרתם של דורשי עבודה ומקבלי הבטחת הכנסה ללא 12 שנות לימוד.⁴

אחד הגופים המרכזיים להשמת עובדים, ובכלל זה לטיפול בהכשרתם המקצועית של דורשי העבודה, הוא **שירות התעסוקה**.⁵ ההשמה נעשית בשני אופנים: **השמת לשכה**⁶ - השמה שבה הלשכה תיווכה במישרין בין דורש עבודה פעיל ובין משרה שפורסמה על ידי מעסיק, **והשמה בתמיכת לשכה**⁷ - השמת דורש עבודה לאחר השתתפות בפעילויות תומכות השמה מוכרות בשירות התעסוקה ובפרק זמן של עד שלושה חודשים מסיום הפעילות התומכת, שמטרתן לקדם את דורש העבודה בקליטתו בעבודה.

האגף להכשרה מקצועית מקיים שיתופי פעולה עם גופים שונים, לדוגמה: עם מרכזי הכוון,⁸ עם משרד הביטחון בכל הנוגע לחיילים משוחררים, עם תב"ת-ג'וינט ישראל, עם משרד העלייה והקליטה באשר לעולים חדשים, עם משרד הבריאות וכן עם עמותות שונות, כגון: צור שלם, תפוח ומכללת הייטק ליוצאי אתיופיה.⁹ נציין שקרן מעגלים פועלת אף היא בתחום זה, אך היא אינה מציעה הכשרה מקצועית לדורשי עבודה, אלא לעובדים שנדרשים לשדרג את עבודתם או לעשות הסבה מקצועית.

¹ החלטת ממשלה 1995, שינוי מבנה הרגולציה בתחום התעסוקה במשרד התעשייה, המסחר והתעסוקה, 15 ביולי 2010.
² החלטת ממשלה מס' 1754 העברת תחום התעסוקה ממשד הכלכלה והתעשייה למשרד הרווחה והשירותים החברתיים ושינוי שם המשרד, 30 ביולי 2016.

³ מתוך אתר האינטרנט של **האגף להכשרה מקצועית ופיתוח כוח-אדם**. כניסה אחרונה: 30 באוקטובר 2016.

⁴ הצעת התקציב לשנת הכספים 2017-2018, משרד הכלכלה והסעיפים הצמודים לו, ע' 47, אוקטובר 2016.

⁵ סעיף 2 **חוק השירות התעסוקה התשי"ט-1959**.

שירות התעסוקה, **מס' נוהל 30.28.01 "הגדרות בסיסיות בהשמה"**, עדכון אחרון: 6 במאי 2013.

⁶ שירות התעסוקה, **מס' נוהל 30.28.01 "הגדרות בסיסיות בהשמה"**, סעיף 6.3 עדכון אחרון: 6 במאי 2013.

⁷ שירות התעסוקה, **מס' נוהל 30.28.01 "הגדרות בסיסיות בהשמה"**, סעיף 6.4 עדכון אחרון: 6 במאי 2013.

⁸ מרכזי הכוון- מרכזי הכוון מהווים "one stop shop" לבלתי מועסקים הנמצאים מחוץ לעולם העבודה ומאפשרים למשתתפים לקבל הכוונה ממוקדת, שתוביל לשילוב הולם בעולם התעסוקה העכשווי.

מרכזי הכוון מציעים את השירותים הבאים: הכוון ואבחון תעסוקתי, הכנה לעבודה ולפיתוח קריירה, הפניות להכשרות מקצועיות, סדנאות הכנה לעבודה, קבלת הצעות עבודה והתאמה בין המשתתף למעסיק מתאים.

מתוך אתר האינטרנט של משרד הכלכלה, כניסה אחרונה: 13 בנובמבר 2016.

⁹ משרד העבודה, הרווחה והשירותים חברתיים, מכתב, 6 בנובמבר 2016.



הכשרה מקצועית של דורשי עבודה נעשית במסגרת מספר תכניות: הכשרות במרכזי הכשרת יום ממשלתיים וכן במרכזי הכשרה של זכיינים פרטיים; תכנית שוברים למימון חלקי של הכשרות מקצועיות; וכן כלים בשיתוף עם המעסיקים כגון: כיתה במפעל, on the training-OJT.¹⁰

במסמך זה נעסוק בעיקר בשני הכלים המרכזיים להכשרת מבוגרים והם תכנית שוברים ומרכזי הכשרת יום ממשלתיים ולא ממשלתיים. בפרקים הבאים יוצגו התוכניות והנתונים לגבי מספר המשתתפים בהן, וממצאי סקר על מידת השתלבותם של בוגרי תכניות אלו במקצועות הנלמדים.

2. רקע ונתונים על דורשי עבודה ועל משרות פנויות במשק

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (להלן: למ"ס) מפרסמת נתונים על מספר הבלתי מועסקים בישראל, כלומר אנשים שלא עבדו כלל (אפילו לא שעה אחת) בשבוע הקובע, וחיפשו עבודה באופן פעיל בארבע השבועות שקדמו לפקידתם בסקר על-ידי רישום בלשכות העבודה של שירות התעסוקה, על-ידי פנייה אישית בכתב למעסיק או בדרכים אחרות, וכן היו יכולים לעבוד בשבוע הקובע לו הוצעה להם עבודה מתאימה ("זמינים לעבודה"), כולל אלו שהובטחה להם עבודה בתוך 30 יום.¹¹

על-פי נתוני הלמ"ס בין השנים 2013-2015 חלה ירידה במספר הבלתי מועסקים בישראל מ-228,300 בלתי מועסקים בשנת 2013 ל-201,900 בשנת 2015. שיעור הבלתי מועסקים בישראל בשנת 2015 עמד על 5.3% מכוח העבודה בישראל, כאשר כ-52% מהבלתי מועסקים היו גברים וכ-81% מהבלתי מועסקים היו יהודים.¹²

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מפרסמת נתונים גם על מספר המשרות הפנויות במשק, כלומר משרות שאינן מאוישות או שעתידות להתפנות בקרוב או משרה חדשה שנוצרה והמיועדת לאנשים מחוץ לארגון ושעבורה המעסיק מחפש עובדים באופן פעיל.¹³ להלן התפלגות המשרות הפנויות בכל אחת מהשנים 2013 עד ל-15 בספטמבר 2016 לפי ענפים:¹⁴

ענף	2013	2014	2015	עד 15 בספטמבר 2016
פעילות בנדל"ן, שירותים מקצועיים, מדעיים וטכניים	130,844	131,978	169,516	149,085
שירותי אירוח ואוכל	98,205	115,880	151,534	106,215
מסחר סיטוני וקמעוני, תיקון כלי רכב מנועיים ואופנועים	106,828	115,715	129,951	109,573
בינוי	85,481	80,486	114,722	101,503
תעשייה וחרושת; כרייה וחציבה	77,098	77,612	95,193	80,433
שירותי בריאות, רווחה וסעד	73,168	80,865	90,667	67,279
מידע ותקשורת	67,056	69,954	92,587	62,334

¹⁰ מצגת של אגף להכשרה מקצועית ולפיתוח כוח-אדם, עיקרי פעילות האגף להכשרה מקצועית ולפיתוח כוח-אדם-הכשרת מבוגרים, מרץ 2016.

¹¹ למ"ס, [שנתון סטטיסטי לישראל לשנת 2016-מס' 67, מבוא לפרק 12-עבודה ושכר](#), ע' 547.

¹² למ"ס, [שנתון סטטיסטי לשנת 2016-מס' 67, תעסוקה ועבודה](#), לוח מס' 12.24, [בלתי מועסקים לפי מין, צורת יישוב מגורים, מחוז מגורים, יבשת לידה ותקופת עלייה](#), כניסה אחרונה: 5 בנובמבר 2016.

¹³ לשכה המרכזית לסטטיסטיקה, [סקר משרות פנויות ספטמבר 2016-הגדרות והסברים](#), עודכן ב-6 בנובמבר 2016.

¹⁴ לשכה מרכזית לסטטיסטיקה, [משרות פנויות על-פי סקר משרות פנויות \(אומדן מנופח\) לפי ענפי כלכלה](#), עודכן ב-6 בנובמבר 2016.



39,655	45,278	36,413	33,676	שירותי תחבורה, אחסנה, דואר ובלדרות
28,288	29,057	30,354	36,596	אומנויות, בידור פנאי ושירותים אחרים
17,314	41,190	29,458	20,416	חינוך
16,524	19,080	17,915	19,396	שירותים פיננסיים ושירותי ביטוח
4,031	5,852	5,723	8,898	חשמל ומים
782,234	984,627	792,353	757,662	סה"כ

ממצאים :

- ניתן לראות כי מספר המשרות הפנויות במשק עלה מ-757,662 משרות בשנת 2013 עד ל-984,627 משרות בשנת 2015.
- כ-57% מכלל המשרות הפנויות בשנת 2015 הם בענפים הבאים: "פעילות בנדל"ן, שירותים מקצועיים, מדעיים וטכניים" (17%); "שירותי אירוח ואוכל" (15%); "מסחר סיטוני וקמעוני, תיקון כלי רכב מנועיים ואופנועים" (13%) וענף בינוי (12%).
- בכל הענפים המפורטים בטבלה מספר המשרות הפנויות בשנת 2015 היה גדול בהשוואה לשנת 2013, למעט בענף "האומנויות, בידור, פנאי ושירותים אחרים" ובענף "חשמל ומים".

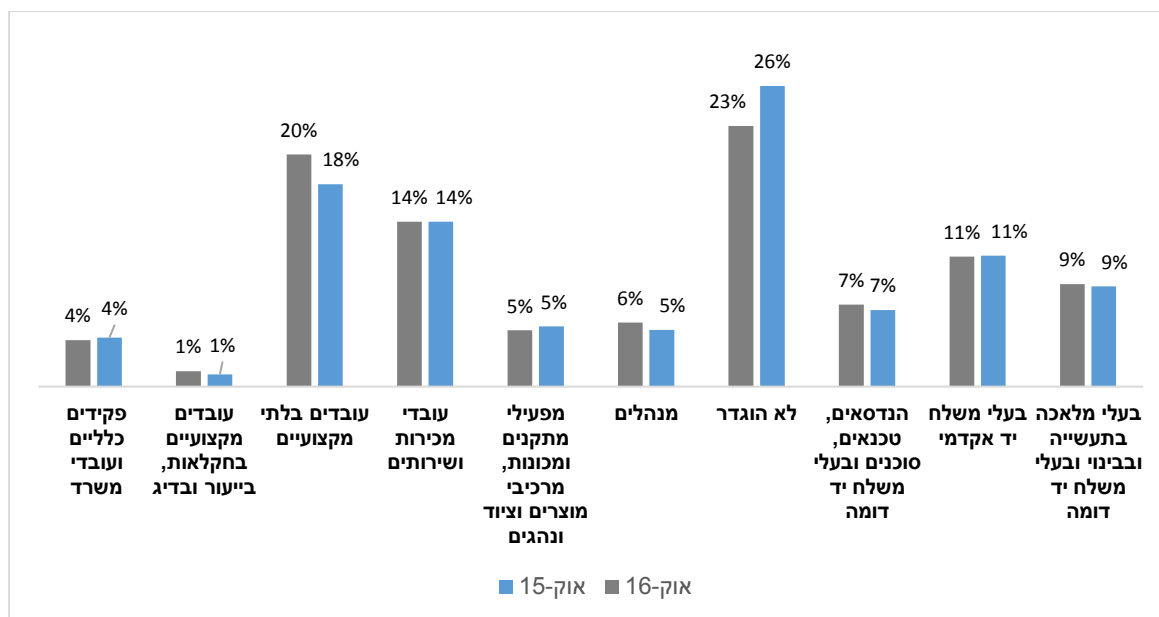
שירות התעסוקה הפועל כאמור להשמת עובדים, מפרסם נתונים על מספר דורשי עבודה. דורש עבודה הוא "תושב ישראל שהיה לו במהלך החודש לפחות אחד מהבאים: התייצבות בלשכת שרות התעסוקה באזור מגוריו לפחות פעם אחת בחודש הדיווח (אצל פקיד או בביומטרי), אירוע מזכה ללא התייצבות (למשל: שביתה, אבל וכד'), או רצף התייצבות שנמשך מהחודש הקודם, וזאת שתבע קצבה ובין שלא תבע קצבה"¹⁵.

מספר דורשי העבודה הממוצע בשנת 2015 עמד על 197,527 איש, ומספר של דורשי העבודה הממוצע בעשרת החודשים הראשונים של שנת 2016 עמד על 163,167 איש.

על-פי נתוני שירות התעסוקה באוקטובר 2015 היו 192,469 דורשי העבודה לעומת 149,813 דורשי עבודה באוקטובר 2016, להלן התפלגותם לפי ענפים:

¹⁵ [שירות התעסוקה הישראלי, לשכת סמנכ"ל תכנון ומחקר, נספח מתודולוגי והגדרות](#). כניסה אחרונה: 13 בנובמבר 2016.





התפלגות דורשי העבודה בחודשים אוקטובר 2015 לפי ענפים כמעט זהה להתפלגות דורשי העבודה באוקטובר 2016. בשני המקרים שיעור דורשי העבודה שלא סווגו לענף (לא הוגדר) נע בין 23%-26%. הענף בו שיעור דורשי העבודה הגבוה ביותר הוא "עובדים בלתי מקצועיים" (18%-20%), והנמוך ביותר "עובדים מקצועיים בחקלאות, בייעור ובדיג" כ-1%.

לאור הנתונים על מספר המשרות הפנויות במשק לפי ענפים ומספר דורשי העבודה לפי ענפים, האתגר הניצב בפני מערכת ההכשרה המקצועית הוא לסייע לדורשי העבודה להשתלב בשוק העבודה וכן לסייע בהתאמת כוח האדם לצרכי המשק.

3. האגף הבכיר להכשרה מקצועית ולפיתוח כוח-אדם במשרד העבודה והרווחה

אוכלוסיות היעד של האגף הבכיר להכשרה מקצועית ולפיתוח כוח-אדם במשרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים הם:

- 1) בני נוער בגילאים 15-18 שבחרו בלימודים מקצועיים במסגרת בתי ספר מקצועיים לנוער;
- 2) מבוגרים בגילאי 18 ומעלה שהם מחוסרי מקצוע המעוניינים לרכוש הכשרה מקצועית ותעודת הסמכה או בעלי מקצוע המעוניינים להסב את מקצועם או להתקדם בתחום עיסוקם.
- 3) הכשרה לאוכלוסיות ייעודיות כגון חיילים וחיילים משוחררים, בני מיעוטים, חרדים, אנשים עם מוגבלות, חד-הוריים, עולים חדשים ועוד.

היחידה לתוכניות לימודים הפועלת באגף להכשרה מקצועית עוסקת בפיתוח, שיפור ועדכון תכניות לימוד למקצועות השונים ועל-פי הכתוב באתר האינטרנט של היחידה היא מעדכנת את התוכניות בהתאם לצרכי שוק העבודה וההתפתחויות הטכנולוגיות במשק, ומתאימה את תכניות הלימוד לאוכלוסיות עם צרכים ייחודיים.¹⁶

¹⁶ היחידה לתוכניות לימודי, משרד הכלכלה, כניסה אחרונה: 13 בנובמבר 2016



האגף מעניק הכשרה מקצועית למבוגרים בשני המסלולים הבאים :

(א) **הכשרות מתוקצבות** המתוכננות והמפוקחות על-ידי האגף להכשרה מקצועית בהתאם לצורכי המשק. הכשרות אלו ניתנות הן במרכזי הכשרה יומית ממשלתיים והן על-ידי ספקים פרטיים שזכו במכרז, והן ניתנות במימון מלא של המדינה.¹⁷

(ב) **הכשרות שאינן מתוקצבות** - ניתנות על-ידי מוסדות פרטיים המפוקחים על-ידי האגף ואשר עומדים בקריטריונים לקבלת הכרה ובתנאי הפיקוח. בקורסים שאינם מתוקצבים יש אפשרות לדורשי עבודה ולאוכלוסיות ייעודיות לקבל מהמדינה סבסוד חלקי של עלות הקורס באמצעות "תכנית שוברים". חשוב לציין כי לא ניתן לקבל שובר לקורס במרכז הכשרה יומי ממשלתי או פרטי.

ללומדים בקורסי הכשרה מתוקצבים ושאינם מתוקצבים, קיימת זכאות אישית לקבלת דמי אבטלה או הבטחת הכנסה מהמוסד לביטוח לאומי. לחניך הלומד בקורס במקצוע שאינו נדרש, כלומר במקצוע שאינו נכלל ברשימת המקצועות הנדרשים המתעדכנת מעת לעת המצורפת כנספח להוראת מנכ"ל בנושא חלוקת שוברים,¹⁸ מנוכים 30% מדמי האבטלה המגיעים לו. חניך הלומד קורס במקצוע הנדרש, זכאי לדמי אבטלה מלאים ויש לו אפשרות לקבל דמי קיום.¹⁹

התקציב המקורי נטו של האגף להכשרה מקצועית בשנת 2016, עמד על 873,021,000 ₪. בהצעת התקציב לשנים 2017-2018 נכתב כי יש לפעול ליישום תכנית ליעול והרחבת מערכת ההכשרה המקצועית בישראל. לשם כך, במסגרת זו יפותחו מנגנוני הכשרות חדשים שיופעלו בשיתוף פעולה הדוק עם המעסיקים לשם התאמת תכני הלימוד והיקף ההכשרות לצרכים בפועל ובמקביל יורחבו באופן משמעותי תכניות ההכשרה השונות. **אולם הצעת התקציב לאגף להכשרה מקצועית לשנת 2017 עומדת על 837,478,000 ₪ ולשנת 2018 על 852,653,000 ₪.**²⁰ **כלומר על-פי הצעת התקציב, סך התקציב המקורי שיועמד לרשות האגף בשנים 2017-2018, קטן מהתקציב המקורי לשנת 2016.**

בנוסף, נקבעה גם מסגרת הרשאה להתחייב לאגף. בשנת 2016 סך ההרשאה להתחייב עמדה על 282,343,000 ₪, ועל-פי הצעת התקציב סך ההרשאה להתחייב בשנת 2017 תעמוד על 309,000,000 ₪ ובשנת 2018 על 285,000,000 ₪.

נדגיש כי מדובר בתקציב האגף להכשרה מקצועית בלבד ואין בידינו מידע מהם המקורות התקציביים הנוספים לתחום ההכשרה המקצועית במשרד עצמו ובמשרדי ממשלה אחרים, אם יש כאלה. מרכז המחקר והמידע של הכנסת פנה לאגף להכשרה מקצועית בשאלה מהו סך התקציב הכולל שמקצה המדינה לנושא הכשרות מקצועיות, אך נענינו כי אין בידינו מידע על כך.²¹

יש לציין כי על-פי נתוני ארגון ה-OECD לשנת 2014 שיעור ההוצאה הממשלתית על הכשרה מקצועית בישראל (training) עמד על 0.06% מהתוצר המקומי הגולמי, וישראל דורגה בשנה זו במקום ה-17 מבין

¹⁷ משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים, מכתב, 6 בנובמבר 2016.

¹⁸ הוראת מנכ"ל מס' 1.6 משרד העבודה, הרווחה ושירותים חברתיים, **תכנית למתן שוברים להשתתפות בתשלום בקורסים להכשרה מקצועית לקראת השתלבותם בעולם העבודה, מתוך פרק ההגדרות**. כניסה אחרונה: 13 בנובמבר 2016 נספח א', **רשימת המקצועות הנדרשים**, נכון ל-13 בנובמבר 2016.

¹⁹ משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים, מכתב, 6 בנובמבר 2016.

²⁰ הצעת תקציב לשנות הכספים 2017-2018 משרד הכלכלה והסעיפים הצמודים לו, עמ' כ"ב, אוקטובר 2016. סעיף 3644.

²¹ משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים, מכתב, 6 בנובמבר 2016.



25 מדינות הארגון, ששיעור ההוצאה הממוצע בהן עמד על 0.15%. שיעור ההוצאה הגדול ביותר בשנה זו היה בדנמרק ובפינלנד ועמד על 0.52% מהתמ"ג.²²

4. מרכזי הכשרה

האגף להכשרה מקצועית מציע הכשרות מקצועיות לדורשי עבודה במרכזי הכשרה ממשלתיים ובמרכזי הכשרה פרטיים שהוכרו על-ידי האגף, כאמור מדובר בהכשרות המתקצבות על-ידי המדינה.

הלימודים במרכזים אלו מיועדים לדורשי עבודה שלא השתתפו בהכשרה מקצועית במימון המדינה במהלך שלוש שנים האחרונות. כאמור, הלומדים בהכשרה מתקצבת אינם נדרשים לשאת בעלויות הקורס, למעט המשתתפים בהכשרה בתחום הקולינריה שבו נדרשת השתתפות עצמית ונשיאה בעלות רכישת ציוד וביגוד.²³

כיום פועלים חמישה מרכזי הכשרה ממשלתיים ברחבי הארץ: בחולון; בירושלים; באשקלון; בכרמיאל ובתמרה.²⁴ מרכזי ההכשרה הממשלתיים מופעלים על-ידי עובדי מדינה ומועסקים בהם גם מורים שאינם עובדי מדינה. בסוף דצמבר 2015 פורסם מכרז לאספקת שירותי תפעול והוראה להכשרה מקצועית במרכזי ההכשרה הממשלתיים, נכון למועד סגירת מסמך זה, טרם נבחר זוכה במכרז.²⁵ בנוסף למרכזים הממשלתיים פועלים כ-426 מוסדות פרטיים להכשרה מקצועית, בפריסה ארצית,²⁶ שקיבלו הכרה על-ידי האגף להכשרה מקצועית ומפוקחים על-ידו מבחינה מנהלתית ומבחינה מקצועית.

בין השנים 2013-2015 סך הלומדים במרכזי הכשרות יום ממשלתיים ובהכשרות יום אצל ספקים חיצוניים עמד על 10,719 איש.²⁷ להלן התפלגותם של כל הלומדים במרכזי ההכשרה הממשלתיים והלא-ממשלתיים, בכל אחת מהשנים 2013-2015 לפי מחוזות ומגדר:²⁸

שנה	מחוז	גברים	נשים	סה"כ
2013	תל-אביב	470	353	2,980
	חיפה	353	557	
	ירושלים	442	438	
	באר-שבע	239	128	
	סה"כ	1,504	1,476	
2014	תל-אביב	597	260	3,503
	חיפה	585	454	
	ירושלים	657	593	
	באר-שבע	192	165	
	סה"כ	2,031	1,472	

²² OECD, dataset: Labour market programmes: expenditure and participant-2014, Date extracted 10.10.2016

²³ משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים, מכתב, 6 בנובמבר 2016.

²⁴ [אתר האינטרנט של האגף להכשרה מקצועית, מרכזי הכשרה טכנולוגיים-ממשלתיים](#), כניסה אחרונה: 7 בנובמבר 2016.

משרד העבודה, הרווחה ושירותים חברתיים, מכתב, 6 בנובמבר 2016.

²⁵ משרד העבודה, הרווחה ושירותים חברתיים, מכתב, 6 בנובמבר 2016.

²⁶ משרד הכלכלה והתעשייה, ועדת המכרזים של האגף להכשרה מקצועית, [מכרז מס' 40/15 למתן שירותים להוראה והפעלת קורסים להכשרה מקצועית](#).

²⁷ אתר האינטרנט של האגף להכשרה מקצועית, [מוסדות הכשרה מוכרים להכשרה מקצועית במימון עצמי](#), כניסה אחרונה: 7 בנובמבר 2016.

²⁸ שירות התעסוקה הישראלי, מכתב, 31 באוקטובר 2016.

משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים, מכתב, 6 בנובמבר 2016.



4,236	517	810	תל-אביב	2015
	415	644	חיפה	
	612	793	ירושלים	
	224	221	באר-שבע	
	1,768	2,468	סה"כ	

ממצאים

- בין השנים 2013-2015 עלה מספר הלומדים במרכזים להכשרות יום ב-42% - מ-2,980 ל-4,236 ;
- התפלגות הלומדים לפי מחוזות מעלה כי בשנת 2015 שיעור הלומדים במחוז תל-אביב עמד על 31% לעומת 28% בשנת 2013 ; שיעור הלומדים המחוז חיפה עמד על 25% בשנת 2015 לעומת 31% בשנת 2013 ; שיעור הלומדים במחוז ירושלים עמד על 33% בשנת 2015 לעומת 30% בשנת 2013 ; ושיעור הלומדים במחוז באר שבע עמד על 11% בשנת 2015 לעומת 12% בשנת 2013.
- בשנת 2013 שיעורם של הגברים מכלל הלומדים עמד על 50% אולם בשנים 2014 ו-2015 עמד שיעורם על 58% : במחוזות מסוימים שיעור הגברים מקרב הלומדים הגיע ל-65% (מחוז באר שבע שנת 2013), ואף ל-70% (מחוז תל-אביב בשנת 2014).
- שיעור הלומדים הלא-יהודים מכלל הלומדים ירד מ-23% בשנת 2013 ל-16.5% בשנת 2015.

מספר הלומדים במרכזי הכשרות יום ממשלתיים ובמרכזים של ספקים חיצוניים, בשנים 2013-2015 שעמד כאמור על 10,719 צריך להיבחן לאור נתוני שירות התעסוקה, לפיהן בכל אחת מהשנים 2014 ו-2015 הופנו על-ידו כ-8,000 דורשי עבודה בשנה לקורסי הכשרה מקצועית במרכזי הכשרה אלו. בהנחה שמספרם בשנת 2013 היה זהה, אזי מספר הלומדים במרכזי הכשרה אלה בשנים 2013-2015 מהווה כמחצית מדורשי העבודה שהופנו על-ידי שירות התעסוקה באותה תקופה.

לא הועבר לידינו מידע באשר למספר הלומדים בפילוחים שונים במרכזי ההכשרה הלא ממשלתיים. באשר למרכזי ההכשרה הממשלתיים בלבד, על פי שירות התעסוקה בין השנים 2013-2015 למדו במרכזי ההכשרה הממשלתיים 3,586 לומדים : 1,357 לומדים בשנת 2013 ; 864 לומדים בשנת 2014 ו-1,365 לומדים בשנת 2015.²⁹

להלן התפלגותם של 3,586 הלומדים במרכזים להכשרות יום ממשלתיים במהלך השנים 2013-2015, לפי שנים ולפי ענפי לימוד:³⁰

ענף	מטפלות	חשמל ואלקטרוניקה	מתכת/מכונות	מינהל	אופנה וטקסטיל	מכונות	רכב	בניין וסביבה	עץ	שרטוט	שונות	מחשבים
2013	224	248	253	290	87	44	63	62	40	26	12	8
2014	214	185	161	17	61	49	62	50	36	29	0	0
2015	381	291	309	49	126	138	5	0	34	21	11	0
סה"כ	819	724	723	356	274	231	130	112	110	76	23	8

²⁹ שירות התעסוקה הישראלי, מכתב, 31 באוקטובר 2016.
 התפלגות מספר הקורסים לפי שנים: 2013 - 85 ; 2014 - 60 ; 2015 - 85.

³⁰ שירות התעסוקה הישראלי, מכתב, 31 באוקטובר 2016.



- מספר הלומדים הגבוה ביותר היה במקצועות: מטפלות (23%), חשמל ואלקטרוניקה (20%) ומתכת/מכונות (20%).
- במקצוע המטפלות חלה עלייה במספר הלומדים משנת 2014-2015 בשיעור של 78%. בשנת 2013 17% מהלומדים למדו מטפלות, בשנת 2014 25% מהלומדים ובשנת 2015 28% למדו מטפלות.
- במקצוע חשמל ואלקטרוניקה, חלה עליה של 57% במספר הלומדים משנת 2014-2015, ושיעור הלומדים במקצוע זה בכל אחת מהשנים נע בין 19%-21%.
- במקצוע מתכת ומכונות חלה עליה של 92% במספר הלומדים בין השנים 2014-2015, ושיעור הלומדים במקצוע זה בכל אחת מהשנים נע בין 19%-23%.
- בין השנים 2013-2015 חלה ירידה דרמטית במספר הלומדים במקצועות מינהל (ירידה של 83%) ורכב (ירידה של 92%). בשנת 2015 לא היו לומדים במקצועות בניין וסביבה ומחשבים.

בשנים 2013-2015 התקיימו במרכזי ההכשרה הממשלתיים 230 קורסים, להלן התפלגותם לפי ענפי לימוד:³¹

ענף	מתכת/מכונות	מטפלות	חשמל ואלקטרוניקה	מינהל	אופנה וטקסטיל	רכב	מכינות	בניין וסביבה	עץ	שרטוט	שונות	מחשבים
2013	19	12	16	16	5	5	2	4	2	2	1	1
2014	12	14	12	1	4	6	3	4	2	2	0	0
2015	22	22	17	3	7	3	7	0	2	1	1	0
סה"כ	53	48	45	20	16	14	12	8	6	5	2	1

מספר הקורסים הגבוה ביותר בשנים אלו היה בענפים: מתכת/מכונות (23%); מטפלות (21%); חשמל ואלקטרוניקה (20%); מינהל (כ-9%) ואופנה וטקסטיל (כ-7%). בשנת 2015 לא התקיימו קורסים בתחום בניין וסביבה ובתחום המחשבים. לא ניתן לדעת האם היקף הקורסים ותמהיל המקצועות מעידים על הביקוש לקורסים במקצועות אלה.

5. תכנית השוברים

האגף להכשרה מקצועית מפעיל גם את תכנית "שוברים". תכנית זו מאפשרת לדורשי עבודה, לקבל מימון חלקי עבור הכשרה מקצועית המוכרת על-ידי האגף, וזאת לעומת הקורסים המסובסדים באופן מלא במסגרת מרכזי הכשרה. הכללים בדבר השתתפות בתוכנית מפורטים בהוראת מנכ"ל משרד הכלכלה "תכנית למתן שוברים להשתתפות בתשלום בקורסים להכשרה מקצועית לקראת השתלבותם בעולם העבודה" שעודכן ב-2016, ובנוהלי שירות התעסוקה.³² לא ניתן לקבל שובר עבור הכשרה מקצועית הניתנת במרכזי יום.

³¹ שירות התעסוקה הישראלי, מכתב, 31 באוקטובר 2016
³² אגף להכשרה מקצועית הוראת מנכ"ל מס' 1.6, תכנית למתן שוברים להשתתפות בתשלום בקורסים להכשרה מקצועית לקראת השתלבות בעולם העבודה. 9 ביוני 2016.
 נוהל שירות התעסוקה, הגדרות בסיסיות בהשמה.
 נוהל שירות התעסוקה, שוברים להכשרה מקצועית להשמה בעבודה.



דורשי עבודה הזכאים להשתתף בתוכנית צריכים להיות בין היתר חסרי עבודה שהתייצבו באופן סדיר במשך חודשיים לפחות; שהחסם העיקרי להשמתם בעבודה הינו הכשרה מקצועית; שהוגדרו ככרי-השמה וזקוקים לשדרוג מקצועי; חסרי מקצוע או בעל מקצוע לא רלוונטי לשוק העבודה הנוכחי.³³

במסגרת מדיניות הממשלה לקידום התעסוקה בקרב אוכלוסיות מסוימות הוחלט כי יש להקצות לקבוצות האוכלוסייה הבאות שוברים על מנת להביא ליישום המדיניות הזו: גברים חרדים ונשים חרדיות; נשים וגברים בני המיעוטים; יוצאי אתיופיה; אנשים עם מוגבלות;³⁴ הורים יחידים; אסירים משוחררים שהשתחררו במהלך שלוש השנים האחרונות או שנמצאים בתכנית שיקום של רשות לשיקום האסיר; עולים חדשים שאינם יוצאי אתיופיה עד חמש שנים מיום עלייתם; דורשי עבודה בגיל 55+; צעירים וצעירות בסיכון בגילאי 18-30; תושבי אזורים בעלי עדיפות לאומית; משתתפי תכנית תנופה בתעסוקה (תב"ת) או תכנית תעסוקה של משרד הרווחה, וחיילים משוחררים משירות סדיר עד חמש שנים.

באוגוסט 2008 קיבלה הממשלה שורה של החלטות על מנת להביא לשיפור מערך ההכשרה המקצועית, במסגרת זו הוחלט על הרחבת תכנית שוברים על-ידי הגדלת התקציב שיוקצה לטובת תכנית זו כדלקמן: בשנת 2009 - לפחות 10% מתקציב ההכשרה המקצועית למבוגרים ישמש לשם כך, בשנת 2010 ואילך - 15% והחל משנת 2013 - 20%.³⁵ נציין כי התקציב לקבוצות אוכלוסייה שונות, שיפורטו בהמשך, הינו "צבוע".

הגורמים הרשאים להפנות דורשי עבודה להשתתף בתוכנית שוברים הם: שירות התעסוקה; מכרזי הכוון תעסוקתי ייעודים למגזר החרדי, ליוצאי אתיופיה, למגזר הערבי ולנשים עם מוגבלות; מרכזים המופעלים על-ידי תוכנית בתנופה (תב"ת); מוקדי שטח של הסוכנות לעסקים קטנים ובינוניים; תכניות של משרד הרווחה, ועדת סל לשיקום תעסוקתי לנפגעי נפש במשרד הבריאות והקרן להכוונת חיילים משוחררים. האגף להכשרה מקצועית מקצה את השוברים לגופים הרשאים להפנות דורשי עבודה לתוכנית שוברים, לפי אוכלוסיות היעד, על מנת להביא ליישום החלטות הממשלה בקידומן של אוכלוסיות אלו בתחום התעסוקה, ובהתאם לכך הגוף המפנה מחלק את השוברים לדורשי העבודה.³⁶

המוסדות הרשאים להכשיר דורשי עבודה במסגרת תכנית שוברים הם: מוסדות לימוד המוכרים על-ידי האגף להכשרה מקצועית; מוסדות המוכרים על-ידי המועצה להשכלה גבוה; האגף לחינוך מבוגרים של משרד החינוך לצורך גמול השתלמות; מוסדות ללימוד מקצועות התיירות; מוסדות ללימוד מקצועות הרפואה ומוסדות לימוד המוכרים על-ידי משרד הממשלה האחרים.

"קבוצת מ.ג.ע.ר", חברה פרטית³⁷ שזכתה במכרז לשם כך, אמונה על בדיקה טכנית בלבד של האופן בו מולאו הבקשות להשתתפות בתוכנית.³⁸ חברה זו אינה בוחנת את טיב ההחלטה להפניית דורש העבודה להכשרה.

³³ נוהל שירות התעסוקה, שוברים להכשרה מקצועית להשמה בעבודה.

³⁴ עם 20% נכות לפחות, חלה אצלו ירידה בשמיעה של 50 דציבלים או יותר, המטה לשילוב אנשים עם מוגבלות בשוק קבע כי הוא אדם עם מוגבלות לפי חוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, התשנ"ח-1998.

³⁵ החלטת ממשלה מס' 399 שיפור מערך ההכשרה המקצועית, 24 באוגוסט 2010.

החלטת ממשלה מס' 5196(חכ/313), שיפור מערך ההכשרה המקצועית באמצעות שימוש בשוברי הכשרה מקצועית, 1 בנובמבר 2012.

תקציבי ההכשרה המקצועית מהם ייגזר השיעור האמור אינם כוללים את התקציב לביצוע הכשרה מקצועית בענפי המתכת ובענפי התעשייה באמצעות גוף חוץ ממשלתי כפי שכתוב בסעיף 2 להחלטת ממשלה מס' 2210 מ-12.8.2007, שעניינה שיפור מערך ההכשרה המקצועית ושילוב עובדים בענף התעשייה.

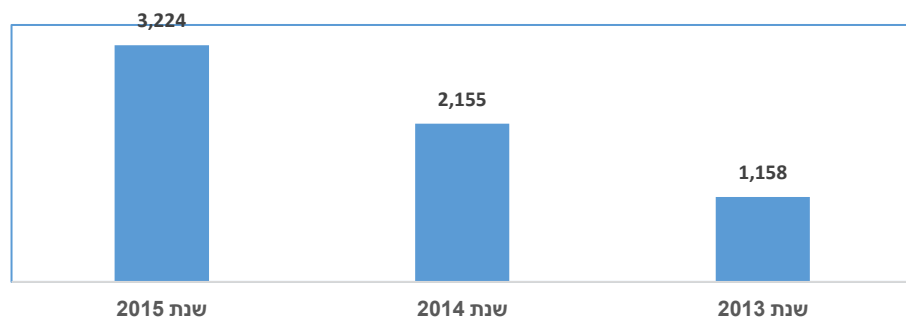
³⁷ אגף להכשרה מקצועית הוראת מנכ"ל מס' 1.6, תכנית למתן שוברים להשתתפות בתשלום בקורסים להכשרה מקצועית לקראת השתלבות בעולם העבודה, סעיף 5.1, 9 ביוני 2016.

³⁸ אתר האינטרנט של קבוצת מ.ג.ע.ר, כניסה אחרונה: 31 באוקטובר 2016.



דורש העבודה שקיבל שובר, משלם ישירות למוסד הלימודים המבצע את ההכשרה ומקבל מהמדינה החזר חלקי בשיעור של 75%-85 מעלות הקורס, בהתאם לקבוצת האוכלוסייה אליה הוא משתייך. ההחזר מתבצע בשלושה שלבים: התשלום ראשון ניתן בתחילת הלימודים, התשלום השני ניתן לאחר תום מחצית מהקורס, והתשלום השלישי ניתן לאחר סיום הלימודים. חניך שסיים את הקורס והשתלב בעבודה בתחום שבו התבצעה הכשרה, בהתאם לתנאים המפורטים בנוהל, זכאי ל"מענק השמה" בגובה של 1,500-2,000 ש"ח. התשלום נעשה באמצעות חברת מ.ג.ע.ר ובלבד שהבקשה הוגשה על-ידי הבוגר לא יאוחר משלושה עשר חודשים מסיום הקורס.³⁹

בשנים 2013-2015 חילק האגף להכשרה מקצועית 6,540 שוברים, להלן התפלגותם לפי שנים: ⁴⁰



מהתרשים ניתן לראות כי מספר השוברים בשנת 2015 היה גבוה בכמעט פי שלושה ממספר השוברים בשנת 2013. 64% מכל השוברים בשנים אלה חולקו לנשים ו-36% מהם לגברים. בשנת 2013 שיעור הנשים שקיבלו שוברים עמד על 72%, אך בשנים 2014 ו-2015 השיעור ירד לכ-61%.⁴¹

כאמור, האגף להכשרה מקצועית, מקצה את השוברים לגופים הרשאים להפנות דורשי עבודה לתוכנית שוברים. בשנים 2013-2015 שירות התעסוקה חילק כ-52% מהשוברים (3,392), מרכזי הכוון לבני המיעוטים חילקו כ-24% מהשוברים, כ-13% חולקו ע"י מרכזי הכוון לחרדים וכ-7% ע"י מרכזים המופעלים ע"י תב"ת והיתר על-ידי גורמים אחרים.⁴²

האגף מקצה את השוברים לפי אוכלוסיות היעד, על מנת להביא ליישום החלטות הממשלה בקידומן של אוכלוסיות אלו בתחום התעסוקה, ובהתאם לכך הגוף המפנה מחלק את השוברים לדורשי העבודה. להלן התפלגות השוברים שהוקצו על-ידי האגף להכשרה מקצועית לפי קבוצות אוכלוסייה בשנים 2013-2015:⁴³

קבוצות אוכלוסייה	מגזר כללי	ערבים	ערביות	חרדים	חרדיות	הורים יחידים	אתיופיה יוצאי	נוער בסיכון בגיל 18-25 ועוטף	תושבי הדרום תושבי עזה	תושבי יישובים בעדיפות לאומית	אנשים עם מוגבלות
2013	39%	11.6%	30.7%	4.2%	5.8%	3.3%	0.3%	1.3%		1.8%	2.1%
2014	23%	20%	27%	8%	11%	6%	1%	1%		2%	
2015	16%	20%	30%	10%	7%	9%	2%	2%	4%	1%	1%
סה"כ	24%	19%	29%	8%	8%	7%	1%	1%	2%	1%	1%

³⁹ אגף להכשרה מקצועית הוראת מנכ"ל מס' 1.6, [תכנית למתן שוברים להשתתפות בתשלום בקורסים להכשרה מקצועית לקראת השתלבות בעולם העבודה](#). סעיף 5.1, 9 ביוני 2016.

⁴⁰ מורן רייכמן, משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים, מכתב, 10 בנובמבר 2016.

⁴¹ מורן רייכמן, משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים, מכתב, 10 בנובמבר 2016.

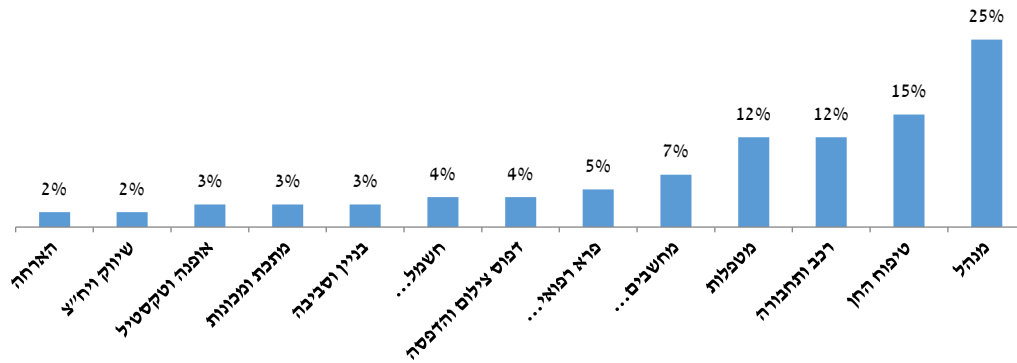
⁴² מורן רייכמן, משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים, מכתב, 10 בנובמבר 2016.

⁴³ מורן רייכמן, משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים, מכתב, 10 בנובמבר 2016.



ניתן לראות כי שיעור השוברים הגדול ביותר בשנים 2013-2015 הוקצה לנשים ערביות (29%) ולאחריהם לדורשי עבודה מקרב המגזר הכללי (24%) וגברים ערבים (19%). שיעור השוברים שניתן לגברים חרדים ולנשים חרדיות היה זהה ועמד על 8%. ניתן לראות כי ברוב קבוצות האוכלוסייה חל גידול בשיעור השוברים שניתן להם בין השנים 2013-2015, גידול שהוביל לירידה בשיעור השוברים שהוקצה למגזר הכללי מ-39% ל-16%.

להלן התפלגות השוברים שהוקצו על-ידי האגף להכשרה מקצועית בשנים 2013-2015, לפי ענפים:⁴⁴



ניתן לראות כי כרבע מהשוברים ניתנו לקורסים בתחום המינהל.

להלן ניתוח הקצאת השוברים בכל אחד מהמחוזות:⁴⁵

במחוז חיפה והצפון חולקו 2,746 שוברים, שהם כ-42% מהשוברים שחולקו בישראל בשנים 2013-2015:

- כ-67% מהשוברים חולקו לנשים וכ-23% לגברים.
- 67% מהשוברים במחוז הוקצו לבני מיעוטים, 43% לנשים ערביות; 24% לגברים ערבים; 18% דורשי עבודה מהמגזר הכללי; 8% הורים יחידניים ו-3% חרדים וחרדיות.
- חמשת הענפים בהם חולקו את מספר השוברים הגבוה ביותר במחוז הם: מינהל-22%; טיפוח החן-21%; מטפלות-14%; רכב ותחבורה-12% וחשמל ואלקטרוניקה-6%.
- 39% מהשוברים שחולקו לגברים ערבים היו בענף רכב ותחבורה, 15% בחשמל ואלקטרוניקה, 13% בענף הבניין ו-10% בתחום מתכת ומכונות.
- 30% מהשוברים שחולקו לנשים ערביות היו בענף טיפוח חן, 28% בענף מטפלות, 25% במינהל ו-6% באופנה וטקסטיל.
- 34% מהשוברים שהוקצו לדורשי עבודה מהמגזר הכללי היו בענף המינהל ו-22% בענף טיפוח החן.

במחוז ירושלים חולקו 1,351 שוברים, שהם כ-21% מהשוברים שחולקו בישראל בשנים 2013-2015:

- כ-62% מהשוברים חולקו לנשים וכ-37% גברים.
- חמשת הענפים בהם חולקו מספר השוברים הגבוה ביותר במחוז הם: מינהל-28%; מחשבים ואלקטרוניקה וטכנולוגיה-14%; טיפוח החן-13%; מטפלות-10%; תחבורה ורכב-7%; פרא-רפואי וטיפולי פנאי-7%.

⁴⁴ סך הכל מסתכם ב-97%.

⁴⁵ מורן רייכמן, משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים, מכתב, 10 בנובמבר 2016.



- 44% מהשוברים חולקו למגזר החרדי (22% לנשים ו-22% לגברים), 28% מהשוברים לבני המיעוטים (20% לנשים ו-8% לגברים) ו-20% לדורשי עבודה מהמגזר הכללי.
- 29% מהשוברים לחרדיות היו בענף מנהל, 15% בענף מחשבים וטכנולוגיה ו-14% בתחום דפוס והפקה.
- 25% מהשוברים לחרדים היו בענף מחשבים וטכנולוגיה, 24% במינהל ו-13% בשיווק ויחסי ציבור.
- 44% מהשוברים לנשים ערביות היו בענף מטפלות, 30% במנהל ו-18% בטיפוח החן.
- 38% מהשוברים לגברים ערבים היו בענף תחבורה ו-26% בענף המנהל.
- 28% מהשוברים לדורשי עבודה מהמגזר הכללי היו לענף מינהל, 21% בענף טיפוח החן.

במחוז באר שבע והדרום חולקו 1,327 שוברים, שהם כ-20% מהשוברים שחולקו בישראל בשנים 2015-2013:

- , 57% מהשוברים חולקו לנשים ו-42% לגברים
- 33% מהשוברים הוקצו לגברים ערבים, 26% לנשים ערביות ו-25% לדורשי עבודה רגילים.
- חמשת מהענפים להם הוקצו מספר גבוה של שוברים במחוז הם: מנהל-26%, תחבורה-24%, מטפלות-15% ובענף מתכת ומכונות-7%.
- 64% מהשוברים שהוקצו לגברים ערבים היו בענף רכב ותחבורה ו-23% בענף מתכת ומכונות.
- 37% מהשוברים שהוקצו לנשים ערביות היו הענף מטפלות, 34% במנהל ו-20% בטיפוח החן.
- 37% מהשוברים שהוקצו לדורשי עבודה מהמגזר הכללי היו בתחום המנהל, 15% בענף מטפלות ו-10% בטיפוח החן.

במחוז תל-אביב והמרכז חולקו 1,117 שוברים, שהם כ-17% מהשוברים שחולקו בישראל בשנים 2015-2013:

- 63% מהשוברים במחוז חולקו לנשים ו-37% לגברים ;
- 42% מהשוברים לדורשי עבודה מהמגזר הכללי, 30% לנשים ערביות ; 16% לחרדים ; 15% לחרדיות ; 10% לנשים ערביות ו-9% להורים יחידים.
- חמש הענפים בהם הוקצו מספר הגבוה של שוברים : מינהל-28% ; מחשבים וטכנולוגיה-15% ; טיפוח החן-10% אופנה-6% ומטפלות-6%.
- 42% מהשוברים לערביות היו בענף מטפלות, ו-30% במינהל.

מנתונים אלה לא ניתן ללמוד האם התפלגות השוברים לפי קבוצות אוכלוסייה משקפת את הביקוש הקיים בקבוצות האוכלוסייה השונות ובמחוזות השונים, וכן את הסיבות להתפלגות הקצאת השוברים לפי ענפים בכל אחת מקבוצות האוכלוסייה ובכל אחד מהמחוזות. לדברי חגי לוי סמנכ"ל מחקר בשירות התעסוקה הישראלי, הביקוש הגבוה לשוברים הוא דווקא מקרב דורשי העבודה שמשתייכים ל"מגזר הכללי".⁴⁶

גמישותה של תכנית השוברים מאפשרת לדורש העבודה לבחור הכשרה כראות עיניו, אך הואיל והוא נדרש לעשות זאת באופן עצמאי, ייתכן ויהיו דורשי עבודה שבשל העדר ידע או פנאי או בשל קשיים אחרים יתקשו בבחירת הכשרה מתאימה ואף במילוי הבקשה אופן עצמאי. בנוסף כאמור, המימון הוא מימון

⁴⁶ חגי לוי, סמנכ"ל מחקר בשירות התעסוקה הישראלי, שיחת טלפון, 10 באוקטובר 2016



חלקי והמשתתף נדרש לממן את ההכשרה מכספו ורק לאחר מכן הוא מקבל החזר בשיעור של 75%-85%. ניתן להניח שדורשי עבודה מעוטי יכולת והכנסה יתקשו מאוד לממן את עלות ההכשרה.

7. מידת השתלבותם של בוגרי הכשרות יום במקצועות הנלמדים

במענה למרכז המחקר והמידע של הכנסת בדבר שיעור בוגרי הכשרות המקצועיות בתוכניות השונות אשר השתלבו במקצוע אותם למדו, השיב האגף להכשרה מקצועית כי בימים אלו נעשה סקר מעקב אחר בוגרי הכשרה בשנים 2014-2015.⁴⁷ גם בשירות התעסוקה לא נעשה מעקב אחר השתלבותם של בוגרי ההכשרות המקצועיות בשוק העבודה הן בקרב אלה שהשתלבו במקצוע שלמדו והן באלה שהשתלבו במקצוע שונה מזה שלמדו.⁴⁸ לדברי שירות התעסוקה אין באפשרותו למסור מידע ונתונים על בוגרי הכשרות מקצועיות שהשתלבו בעבודה הקשורה לתחום ההכשרה שלהם, ונתונים על אלו שחזרו לשירות התעסוקה לאחר ההכשרה.

בהקשר זה נזכיר כי על-פי נוהל אגף להכשרה מקצועית מעניק "מענק השמה" לדורשי העבודה שהשתלבו בתעסוקה בתחום המקצועי שבו התבצעה ההכשרה, כך שלא ברור מדוע אין בידיו נתונים על מספר בוגרי ההכשרה המקצועית שהשתלבו בעבודה. בהעדר נתונים כאמור, נשאלת השאלה כיצד ניתן להעריך את יעילות מערך ההכשרות המקצועיות הקיים, ואת תמהיל הקורסים המוצעים וכן עד כמה הבוגרים מודעים לזכאותם למענק זה שכן על מנת לקבלו עליהם להגיש בקשה. בנוסף, חברי הוועדה לבחינת מדיניות התעסוקה של ישראל משנת 2010 בראשות המשנה לנגיד בנק ישראל דאז,⁴⁹ המליצו כי בנוגע להכשרת דורשי עבודה מבוגרים, יש לקבוע חובת דרישת השמה בתוכניות להכשרה מקצועית, ולחזק את הקשר בין ההכשרה המקצועית להשמה המתבצעת בשירות התעסוקה, בין היתר על-ידי הרחבת היקף השימוש בשוברים.

הסקר האחרון שעסק במצבם התעסוקתי של בוגרי הכשרה מקצועית במרכזי הכשרת יום, נעשה על-ידי מנהל מחקר וכלכלה בשנת 2013 על בסיס נתוני בוגרי הכשרות יום בשנת 2011. נציין כי מדובר בסקר טלפוני שנערך בקרב כ-1,450 בוגרים מתוך כ-4,400 כשנתיים בממוצע לאחר סיום הקורס.⁵⁰

מהסקר עולה כי תחומי הלימוד הבולטים בקרב בוגרי הכשרה מקצועית בשנת 2011 היו: חשמל ואלקטרוניקה-20.8%; הארחה-16.3%; מחשבים-13.9%; בניין וסביבה-12.5%; מתכת ומכונות-10%; מנהל-8.3% והיתר בתחומים הבאים: מטפלות, רכב, אופנה וטקסטיל ועוד.⁵¹

כ-76% **מכלל בוגרי ההכשרות המקצועיות היומיות** אמרו שהמקצוע שלמדו מבוקש בשוק העבודה, כ-57% מהם השיבו כי הקורס סייע להם במציאת עבודה, ו-70% השיבו שהחומר הנלמד בקורס תואם את דרישות השוק.

⁴⁷ משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים, מכתב, 6 בנובמבר 2016.

⁴⁸ חגי לוין, סמנכ"ל מחקר ותכנון, שירות התעסוקה הישראלי, שיחת טלפון, 10 באוקטובר 2016.

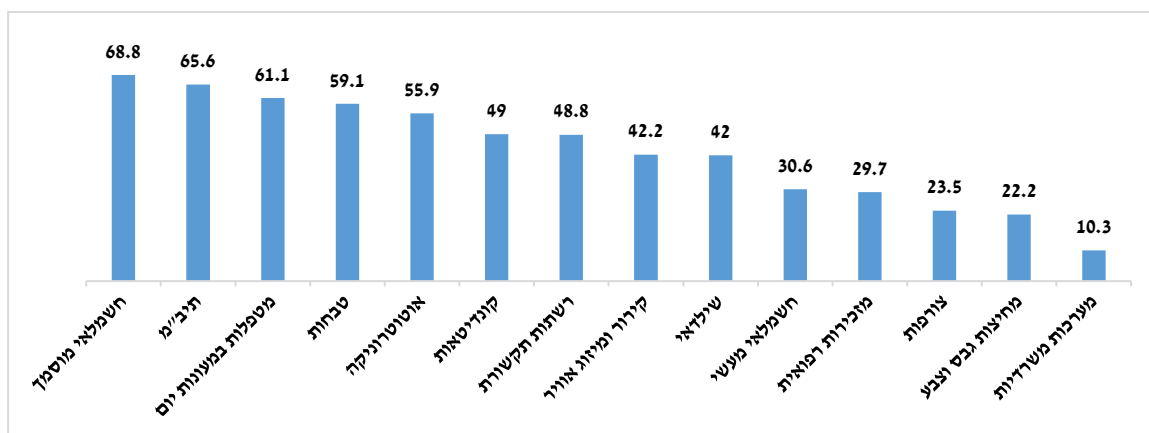
⁴⁹ משרד התעשייה, המסחר והתעסוקה, הוועדה לבחינת מדיניות תעסוקה - דוח סופי, 3 ביוני 2010.

⁵⁰ משרד הכלכלה, מינהל מחקר וכלכלה, מצבם התעסוקתי של בוגרי הכשרה מקצועית במסלולי יום כשנתיים מסיום הקורס (בוגרי 2011), כתיבה: אלון פורת.

⁵¹ משרד הכלכלה, מינהל מחקר וכלכלה, מצבם התעסוקתי של בוגרי הכשרה מקצועית במסלולי יום כשנתיים מסיום הקורס (בוגרי 2011), כתיבה: אלון פורת.



להלן נתוני הסקר על שיעור הבוגרים שהשתלבו בעבודה במקצוע שבו הוכשרו לפי קורס (באחוזים):⁵²



מהלוח עולה כי המקצועות בהם שיעור בוגרי הקורס שהשתלבו בעבודה במקצוע שבו הוכשרו היה הגבוה ביותר בענפים: חשמלאי מוסמך; תיב"מ; מטפלות במעונות יום; טבחות ואוטוטרניקה. לעומת זאת, רק 10% מבוגרי הקורס במערכות משרדיות השתלבו בעבודה בתחום הנלמד.

כ-88% מהבוגרים שהשתלבו בעבודה במקצוע הנלמד, טענו שהמקצוע אותו למדו מבוקש בשוק העבודה. 80% מקרב הבוגרים שהשתלבו בעבודה במקצוע הנלמד טענו כי הקורס סייע להם במציאת עבודה; כ-74% טענו כי החומר הנלמד התאים לדרישות השוק.

באשר לבוגרים שהשתלבו בעבודה בתחום הנלמד, אך עזבו אותה, נמצא כי הסיבות לעזיבה הן: לא מצא עבודה-34.4%; לא רכש מספיק ניסיון-24%; או בשל שכר נמוך ותנאי תעסוקה-23%. נציין כי 2.7% טענו שההכשרה לא התאימה לדרישות השוק.

נציין כי בדוח שפרסם ה-OECD בשנת 2014 ציין הארגון כי לפי נתוני סקר שפרסם מינהל מחקר וכלכלה במשרד הכלכלה בשנת 2012, על בסיס נתוני בוגרי תכנית שוברים בשנת 2010, נמצא כי 74% מהמשתתפים בתכנית הועסקו חמישה חודשים לאחר סיום הקורס, ו-47% מהם עבדו במקצוע שבו הוכשרו. יתר הבוגרים לא הועסקו. עם זאת, ה-OECD ציין בדוח כי יש להתייחס לנתונים בזהירות כיוון שמדובר בסקר מעקב שנערך בקרב קבוצה לא מייצגת של משתתפי הקורס.⁵³

הוועדה לבחינת מדיניות התעסוקה של ישראל משנת 2010,⁵⁴ הצביעה על מספר ליקויים בקשר למתן הכשרה מקצועית מסובסדת לדורשי עבודה מבוגרים, ובהם העדר מיון והתאמה של הקורס לצרכי השוק ומאפייני דורש העבודה.

⁵² משרד הכלכלה, מינהל מחקר וכלכלה, מצבם התעסוקתי של בוגרי הכשרה מקצועית במסלולי יום כשנתיים מסיום הקורס (בוגרי 2011), כתיבה: אלון פורת.

⁵³ OECD Reviews of Vocational Education and Training, "A Skills beyond School Review of Israel", 2014.

⁵⁴ משרד התעשייה, המסחר והתעסוקה, הוועדה לבחינת מדיניות תעסוקה - דוח סופי, 3 ביוני 2010.



חברי הוועדה המליצו להקים ועדת היגוי ציבורית לאגף להכשרה מקצועית בהשתתפות נציגי המעסיקים, משרד החינוך, האוצר וצה"ל, שתבחן את אופן יישום המלצות הוועדה,⁵⁵ והם קראו לחיזוק הקשר בין מעסיקים פוטנציאליים לבין קורסי ההכשרה, על-ידי שילובם של המעסיקים וגופי השמה בתהליכי המיון לקורסים ובהגדרת התכנים הנלמדים.⁵⁶

בהקשר זה נציין כי לפני למעלה משנה התאחדות התעשיינים ביקשה מהממשלה שתקציב ההכשרות המקצועיות בענפי התעשייה יועבר לידיהם, לטובת איתור, מיון וביצוע הכשרות מקצועיות והשמות במקצוע הנלמד. על-פי הטיוטה מסלולי ההכשרה יהיו באמצעות קורסים או באמצעות הכשרה פנים מפעלית. על-פי ההסכם יוקם פורום שלושה בהרכב נציג האוצר, משרד הכלכלה והתאחדות התעשיינים והחלטותיה יתקבלו ברוב קולות, עם זאת רשימת המקצועות תגובש בהסכמה משותפת של פורום השלושה. על-פי הטיוטה יוקצה לתוכנית תקציב בסך של 15 מיליון ש"ח.⁵⁷ נכון לתחילת נובמבר 2016 ההסכם טרם נחתם וזאת בשל מחלוקת בין משרד הכלכלה להתאחדות התעשיינים.⁵⁸

חשיבותה של ההכשרה המקצועית לשילוב דורשי העבודה בשוק העבודה וכן להתאמת כוח האדם לצורכי המשק ידועה לגורמים השונים, אולם מהנתונים הקיימים לא ניתן ללמוד על יעילותו של מערך זה ועל התאמת תמהיל הקורסים המוצעים לצרכים במשק או על התרומה של הקורסים הנלמדים להשתלבותם של דורשי העבודה בשוק העבודה לאורך זמן ובשכר הוגן. כמו כן, יש מקום לדון בשאלה מהו סך ההוצאה הממשלתית הכוללת על תחום הכשרות מקצועיות בישראל ובתוך כך התקציב של האגף להכשרה מקצועית לתוכניות להכשרת דורשי עבודה, ומידת ההתאמה של התקציב לצרכים הקיימים.

⁵⁵ ע' 62, משרד התעשייה, המסחר והתעסוקה, [הוועדה לבחינת מדיניות תעסוקה - דוח סופי](#), 3 ביוני 2010.

⁵⁶ משרד התעשייה, המסחר והתעסוקה, [הוועדה לבחינת מדיניות תעסוקה - דוח סופי](#), 3 ביוני 2010.

⁵⁷ טיוטה הסכם בין ממשלת ישראל לבין התאחדות התעשיינים, 15 ביוני 2016.

⁵⁸ דורון קמפלר, ראש אגף מידע והכשרות בהתאחדות התעשיינים, שיחת טלפון, 20 בספטמבר 2016. דוא"ל 6 בנובמבר 2016.

